

YOSHLARNI BIZNESGA YO'NALTIRISHDA TA'LIM TIZIMINING ROLI

Saydolimova Saydaxon¹

Angren shahar 2 son politexnikumi

KEYWORDS

yoshlar tadbirkorligi kuchli
tomonlari, yoshlar
tadbirkorligining zaif
tomonlari, hamkorlar va
homiylar bilan o'zaro
hamkorlik, axborot siyosati,
moliyalashtirish, ta'lim olish
tadbirlari.

ABSTRACT

Maqola iqtisodiy o'sish va innovatsion rivojlanishning asosiy omili sifatida yoshlar tadbirkorligini rivojlantirish va qo'llab-quvvatlashga bag'ishlangan. Unda yoshlar uchun muvaffaqiyatli tadbirkorlik muhitini shakllantirishga ko'maklashuvchi asosiy yo'nalishlar ko'rib chiqiladi. Ta'lim dasturlarining ahamiyati, moliyalashtirishdan foydalanish, infratuzilmani yaratish (biznesinkubatorlar va kovorkinglar), huquqiy qo'llab-quvvatlash va tarmoq imkoniyatlari batafsil tahlil qilinadi. Muvaffaqiyatli misollar va xabardorlik kampaniyalari orqali tadbirkorlik faoliyatini targ'ib qilishga alohida e'tibor beriladi. Xulosa qilib aytganda, yangi ish o'rinlari yaratish va iqtisodiyotda innovatsiyalarni rag'batlantirishga olib kelishi mumkin bo'lgan yoshlar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlashga kompleks yondashuv zarurligi ta'kidlandi.

2181-2675/© 2025 in XALQARO TADQIQOT LLC.

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti rivojlanishining o'ziga xos xususiyati inson manfaatlariga, uning manzilli xususiyatiga va zamonaviy O'zbekistonning demografik xususiyatlarini hisobga olishga qaratilgan ijtimoiy siyosatning milliy modelidir. Markaziy Osiyodagi eng aholi zich joylashgan mamlakat (28,2 milliondan ortiq kishi) sifatida O'zbekiston nisbatan "yosh" aholiga ega (30 yoshgacha bo'lgan bolalar, o'smirlar va yoshlar aholining taxminan 64,0 foizini tashkil qiladi). O'zbekiston aholisi tarkibida mehnatga layoqatli yoshdagi fuqarolar (54,0%) yuqori ulushga ega.

So'nggi yillarda ta'lim bozori va mehnat bozorining o'zaro ta'siri tobora ko'proq namoyon bo'lmoqda. Ta'lim va kasb-hunar ta'limi sohasidagi puxta o'ylangan chora-tadbirlar quyidagi uchta sohada ijobiy natijalarga erishdi: yaxshi yo'naltirilgan, professional o'qitilgan yosh kadrlarni jalb qilish va bo'shatilgan ishchilarni qayta tayyorlash orqali ishsizlar ulushini kamaytirish, raqobatbardosh tadbirkorlik sohalarini rivojlantirish orqali iqtisodiy va ijtimoiy

¹ Angren shahar 2 son politexnikumi Marketing yoki biznes asoslari fani o'qituvchisi

o'sishni ta'minlash, ish o'rinlari yaratish va yo'naltirilgan va yuqori malakali ishchi kuchi.

ASOSIY QISM

Inson kapitalini shakllantirish masalasi tovarlar va umuman iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish maqsadida mamlakatimizning jahon hamjamiyatiga integratsiyalashuvi bilan belgilanadigan zamonaviy sharoitda O'zbekiston uchun dolzarbdir. Innovatsion yo'naltirilgan iqtisodiyotga o'tish strategiyasi bilan bog'liq ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish istiqbollari hukumat darajasida, shuningdek biznes va akademik doiralarda faol muhokama qilinmoqda. Katta yuqori texnologiyali sektorni yaratish, shuningdek, kelajakda raqobatbardosh tovarlar va xizmatlar ishlab chiqarishni o'z ichiga oladigan milliy iqtisodiyotning an'anaviy tarmoqlarida innovatsiyalarni joriy etish, ish o'rinlarining asosiy qismi va malaka oshirish, albatta, yangi darajadagi ishchi kuchini talab qiladi.

Shu munosabat bilan ta'lim tizimini yanada takomillashtirish malakali kadrlar ishlab chiqarish uchun muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ilmiy-texnik taraqqiyot, o'sish, moslashuvchanlik va mehnat unumdorligi nuqtai nazaridan, ishsizlikning og'ir yuki malakasiz ishchi kuchiga tushadi. Shu sababli, milliy iqtisodiyotning rivojlanishi va mehnat bozoridagi global tendentsiyalarga mos keladigan yoshlarning umumiy va kasbiy ta'limini oqilona tashkil etish zarur. So'nggi yillarda tobora ko'payib borayotgan yoshlar to'liq ma'lumot olishni kerakli ijtimoiy va yuqori moliyaviy mavqega erishish uchun zarur shart, shuningdek, ishsizlikka qarshi kafolat sifatida ko'rishmoqda. Kasbiy tayyorgarlik mehnat bozori infratuzilmasining muhim elementi bo'lib, mehnat bozorida talab va taklifning muvozanatiga hissa qo'shadi. Bu asosan yoshlarni ish bilan ta'minlash siyosatini amalga oshirish samaradorligini belgilaydi. Shu sababli, o'rta maxsus va kasb-hunar ta'limi muassasalarida malakali kadrlar tayyorlash yildan-yilga o'sib bormoqda.

Yoshlar tadbirkorligi ijtimoiy-iqtisodiy hodisa sifatida iqtisodiyotda alohida e'tiborga loyiqdir. Yoshlar tadbirkorligining tadbirkorlikning alohida segmenti sifatida ajratilishi tadbirkorlikning boshqa turlaridan farqli o'laroq, uning o'ziga xos xususiyatlari, kuchli va zaif tomonlariga ega ekanligi bilan izohlanadi.

Yoshlar tadbirkorligining *kuchli tomonlarini* : innovatsiyalarga yuqori intilish, yuqori harakatchanlik, yondashuvlarning moslashuvchanligi, o'zgaruvchan sharoitlarga mos keladigan tezkor ko'nikmalar, yosh avlodning turli xil xavf-xatarlarga qarshi turish qobiliyatida, innovatsion yoshlar tafakkurida ko'rish mumkin.

Yoshlar tadbirkorligining *zaif tomonlarini*: tajribaning kamligi, ishbilarmonlik obro'sining yo'qligi, moliyaviy qonunlar va mexanizmlardan foydalanishda amaliy ko'nikmalarining rivojlanmaganligi va o'ta zaifligi, byurokratik tuzilmalardan himoyalanganligida ko'rish mumkin.

Bu xususiyatlar yoshlar tadbirkorligini alohida toifada yoritib, uni qo'llabquvvatlashning asosiy - kuchli tomonlarini shakllantirish va zaif tomonlarini bartaraf etish vazifalarini belgilab beradi.

Ta'kidlash joizki, tadbirkorning iqtisodiy mas'uliyat, innovatsion xulq-atvori va ijtimoiy ahamiyatga ega yo'nalishini o'z ichiga olgan ijobiy imidjini shakllantirish tadbirkorlik faoliyatini shakllantirishning asosiy vazifasi bo'lib ko'rinadi. Bozor munosabatlari tizimi o'z

biznesini boshlash uchun tayyor yondashuvni talab qiladi. Bu borada ko'plab olimlar o'zlarining yondashuvlarini berib borganlar. A.Kazantseva yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishda quyidagilarni taklif qiladi: 1) Hamkorlar va homiylar bilan o'zaro hamkorlik;

- 2) Axborot siyosati;
- 3) Moliyalashtirish;
- 4) Ta'lim olish tadbirlari;
- 5) Tadbirkorlarning kommunikatsion aloqasi.

Yoshlar tadbirkorligini ushbu model bo'yicha rivojlantirish uchun A.Kazantseva "jamoat tashkilotlari va davlat organlarining birgalikdagi sa'y-harakatlari bilan turli darajadagi mexanizmlarni topish va amalga oshirish kerak" deb hisoblaydi.

Yoshlar tadbirkorligining ijtimoiy ifodasi hech qanday holatda "yosh yakka tartibdagi tadbirkor" va "yoshlar korxonasi" tushunchalari bilan cheklanib qolmasligi kerak. Bu ancha kengroq va tashabbuskor yoshlarning mustaqil tadbirkorlik faoliyatini (jumladan, ijtimoiy xulq-atvor turini) nazarda tutadi.

Bularning barchasiga qo'shimcha ravishda, yoshlar tadbirkorligini bir qator ijtimoiy ahamiyatga ega funktsiyalarini (yoshlarga oid va ijtimoiy siyosat sohalariga xos) bajarishga qodir ekanligini ko'rsatadi. Masalan, xususiy mulk va tadbirkorlik institutiga ijobiy munosabatda bo'lgan millatning yangi mentalitetini rivojlantirish; yosh avlodning iqtisodiy faoliyatga intilishini oshirish; yoshlar bandligini ta'minlash; yoshlarni kasbga yo'naltirish va kasbga o'rgatish ishlarini amalga oshirish; yoshlarning yetarli darajada yuqori ta'lim salohiyatini ro'yobga chiqarish, ularning o'zini-o'zi anglashi va o'zini o'zi tan olish uchun imkoniyatlar yaratish; yosh avlodning turmush darajasini oshirish; yoshlarning faol ijtimoiy pozitsiyasini rivojlantirish; yoshlarning ijtimoiy himoyasini oshirish kabilarni shular jumlasiga kiritish mumkin.

Yoshlar tadbirkorligini shakllantirish va rivojlantirish yo'lida bugungi kunda qator jiddiy muammolar mavjud bo'lib, ularni hal etish davlatimiz, ayniqsa, viloyat hokimligining jiddiy e'tiborini talab qiladi. Yoshlar tadbirkorligini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mamlakatimiz hududlarida yoshlarni ushbu sohaga jalb qilish bo'yicha chora-tadbirlar tizimini shakllantirish va amalga oshirish orqali tadbirkorlik sohasidagi yoshlar faolligini rag'batlantirishga asoslanadi.

Yoshlar tadbirkorligini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

1. Yoshlarni tadbirkorlik faoliyatiga jalb etish.
2. Kichik biznes yo'nalishlarida yoshlarni ish bilan ta'minlashga ko'maklashish.
3. Yosh tadbirkorlarning innovatsion loyihalarini ilgari surishda ko'maklashish.
4. Yosh tadbirkorlik subektlarini moliyaviy va mulkiy qo'llab-quvvatlash.
5. Yoshlar tadbirkorlik sub'ektlarining bilim darajasi va malakasini oshirishga ko'maklashish.

Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning ushbu va boshqa yo'nalishlari hukumat dasturlari, mintaqaviy dasturlar va yoshlar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash bo'yicha xususiy tashabbuslar hisobidan amalga oshiriladi.

Yoshlar tadbirkorligini rivojlantirish va qo'llab-quvvatlashga doir choratadbirlarni amalga oshirishga e'tibor qaratishni rivojlanishiga qaramay, sohada bir qator muammolarni mavjudligini ta'kidlab o'tishimiz mumkin. Jumladan, E.Yu.Kochesokova olib borgan tadqiqotida yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishga to'sqinlik qiluvchi turli muammolarni ko'rib chiqadi. Muallifning so'zlariga ko'ra, yoshlarning o'z biznesini boshlashdagi asosiy muammolariga quyidagilarni kiritish mumkin:

- 1) yoshlarda ohaga oid tajriba va malakaning yetishmasligi, ya'ni ular o'z bizneslarini qanday va qaerda boshlashni bilishmaydi;
- 2) moliyaviy bazaning yo'qligi, hatto o'z loyihasi bo'lsa ham, uni amalga oshirish imkoniyati yo'qligi;
- 3) bilim va ko'nikmaning yetishmasligi, ya'ni yoshlar iqtisodiy bilim asoslariga ega bo'lsa ham, tadbirkorlik sohasida bilim yetishmaydi.

Shuningdek, mamlakatimizda yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishga bevosita to'sqinlik qiluvchi omillar bo'lib, ular quyidagilardir:

- 1) to'liq huquqiy qonunchilik bazasining takomillashmaganligi;
- 2) biznes-loyihalarni moliyalashtirish tizimining sust rivojlanganligi;
- 3) yuqori soliq va kredit stavkalarining mavjudligi;
- 4) yoshlar tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha amaldagi dasturlar to'g'risida zarur ma'lumotlarni topa oladigan axborot resursining yo'qligi; 5) korrupsion to'siqlar va "soya" iqtisodiyoti va boshqalar.

Yoshlar tadbirkorligiga oid tadqiqotlarda ayrim olimlar yoshlar nima uchun innovatsion iqtisodiyotga o'tishning asosiy elementi ekanligini quyidagicha ta'kidlab o'tadilar:

1. Sobiq ittifoq davlatlarida uzoq vaqt davomida tadbirkorlik firibgarlik deb hisoblangan va u nafaqat davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanmagan, balki qonun bilan ham taqiqlangan. Hozirda kichik va o'rta biznesni rivojlantirish zarurligi, ko'mak va qo'llab-quvvatlash muhimligi haqida tushunchalar paydo bo'ldi. Tadbirkorlik muammosi davlat va mintaqaviy miqyosda keng muhokama qilinmoqda.

2. Yoshlar o'zgarishlarga ko'proq tayyor, ular yangi sharoitlarga osonroq va tezroq ko'nishadi, bu, albatta, zamonaviy jamiyat uchun juda muhimdir. Yoshlar, qoida tariqasida, tadbirkorlik faoliyati va biznesning raqobatbardoshligiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi kerak bo'lgan ijodiy fikrlash bilan ajralib turadi. Bugungi kunda muvaffaqiyatli biznes uchun iste'molchilarning manfaatlari va afzalliklarini hisobga olish kerak. Iste'molchilarning talablari doimo o'zgarib turadi, shuning uchun bozor juda segmentlangan va bunday segmentlarning sig'imi juda kichik. Yoshlar tomonidan tashkil etilgan kichik korxonalar, ayniqsa, bozorning ayrim segmentlari uchun kichik hajmdagi, o'ziga xos mahsulotlar yoki xizmatlar ishlab chiqarishni o'zlashtirib, iste'molchilar ehtiyojlariga tez javob bera oladi. SHuningdek, yoshlarning yangilangan bilim darajasi yuqori. CHunki yoshlar ta'lim muassasalarini yaqinda tamomlagan yoki o'qiyotgan va bilimlari hali eskirmagan.

Yoshlar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash tizimi mamlakat, mintaqaviy va mahalliy darajadagi tashkiliy tuzilmalarni o'z ichiga oladi. Ularning barchasini yagona maqsad va vazifalar, huquqiy asos, tashkiliy-huquqiy munosabatlar birlashtirib, umumiy uslubiy va

funktsional yondashuvlar asosida faoliyat ko'rsatadi.

Imkoniyatlardan foydalanish va bilimlarni biznesni yaratish uchun yetarli deb baholash istagiga bir qator omillar ta'sir qiladi. Ular nafaqat mamlakat yoki mintaqaning rivojlanishi uchun umumiy iqtisodiy shart-sharoitlar, mavjud bandlik imkoniyatlari, balki tadbirkorlik madaniyatini rivojlantirish, tarixiy tajriba va ta'limni ham o'z ichiga oladi.

Xulosa va tavsiyalar

Mavzu doirasida olib borilgan tadqiqotlardan kelib chiqib quyidagi xulosalarni chiqarish mumkin:

1. Hozirgi vaqtda bozor munosabatlari tizimi bosqichida yoshlar tadbirkorligini shakllantirish institutsionalizatsiya davrini boshdan kechirmoqda, chunki jamiyatdagi ushbu ijtimoiy-iqtisodiy hodisa hali ham tartibga solish, institutsionalizatsiya va standartlashtirish bosqichida bo'lib, bu boradagi faoliyatni va qonunchilikni mustahkamlash va tartibga solishni talab qiladi.
2. Hozirgi bosqichda yoshlar tadbirkorligini rivojlantirish nafaqat malakali kadrlar tayyorlashga, balki mamlakatimizni innovatsion rivojlanish yo'liga tez o'tishiga ham hissa qo'shishi kerak.
3. Yoshlar tadbirkorligi – tadbirkor yoshlarning qonun hujjatlariga zid bo'lmagan va ma'lum resurslarga, ijtimoiy-iqtisodiy tashabbuskorlikka, innovatsiyalarga, shaxsiy fazilatlarga, shuningdek, mas'uliyatga asoslangan, ham foyda olishga qaratilgan moddiy farovonlikka erishish va yosh avlodning erkin o'zini o'zi anglashi va o'zini o'zi tasdiqlashi uchun mustaqil tadbirkorlik faoliyatidir.
4. Yoshlar o'rtasida tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning asosiy vazifasi tadbirkorning ijobiy imidjini shakllantirish, yoshlarni bandlik darajasini oshirish, o'zo'zini moddiy ta'minotini oshirish, daromad ko'rish yo'lini topish va provardda farovonlik darajasini oshirishdan iborat bo'lib, unda iqtisodiy mas'uliyat, innovatsion xulq-atvor, shuningdek, ijtimoiy yo'nalish mavjud.
5. Yoshlar tadbirkorligini rivojlantirish va qo'llab-quvvatlashga to'g'ridanto'g'ri to'sqinlik qiluvchi muammolar mavjud bo'lib ularga: qonunchilik bazasining rivojlanmaganligi; biznes loyihalarini moliyalashtirish tizimining past darajada rivojlanganligi; yuqori soliq va kredit foizlarining mavjudligi; yoshlar tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashning amaldagi dasturlari to'g'risida zarur ma'lumotlardan bexabarligi; korrupsion to'siqlar kiradi.

Yoshlar tadbirkorligini rivojlantirish va qo'llab-quvvatlash uchun quyidagi tashkiliy-iqtisodiy yo'llarni tavsiya etamiz:

- yangi boshlovchi tadbirkorlarga nisbatan davlat siyosatida ahamiyatli choratadbirlarni amalga oshirish - o'z biznesini yo'lga qo'yuvchilarni biznes faoliyatini yuritishga o'qitish, imtiyozlar va kredit kafolatlari taqdim etish;
- yoshlar tadbirkorligini shakllantirish va rivojlantirish yo'lidagi ma'muriy to'siqlarni bartaraf etish, ishlab chiqarishda biznes yuritish uchun maqbul va qulay shart-sharoitlarni yaratish bilan ularni kelajakdagi o'rta sinf sifatida qabul qilish;
- yosh tadbirkorlarni ichki yoki tashqi motivatsiyasi yo'llari va usullarini kengaytirish;
- yoshlar orasida "tadbirkorlar-muvaffaqiyatga intilayotgan ishbilarmonlar sifatidagi

tafakkur”ni shakllantirish;

- sohada “usta va shogird” tizimini rivojlantirish;
- manfaatdor tomonlar(aholi, hukumat organlari, oliygohlar, tadbirkorlar)ning o’zaro hamkorligini yo’lga qo’yish va rivojlantirish.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. “Tadbirkorlik subyektlarini xuquqiy ximoya qilish tuzumini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to’g’risida” O’zbekiston Respublikasining Prezidentining Farmoni. 2005 yil, 14 iyun.
2. I. A. Karimov. “Iqtisodiyotni erkinlashtirish, resurslardan tejamkorlik bilan foydalanish-bosh yo’limiz. Toshkent,, O’zbekiston ”, 2002 yil.
3. “Tadbirkorlik va tadbirkorlik faoliyati kafolatlari to’g’risi” da. O’zbekiston Respublikasining qonuni. 1999 yil 14 fevral.
4. Sh. Sh. Shodmonov, U. V. G’afurov „ Iqtisodiyot nazariyasi” Toshkent „ Moliya “ 2005 yil.
5. Kichik Biznes va Xususiy Tadbirkorlikni tashkil etish, rejalashtirish, boshqarish. Toshkent-,, Fan va Texnologiya” 2005 yil.